

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

A. Janežičev Glasnik za literaturo in umetnost je Fr. Cegnarju bil jako po godu in glasil se je po njem krepko, na pr. koj v I. zvezku l. 1858: Prognani. Ruska narodna. Pesem jetnikova. Roža med ternjem. Sirota. Pegam in Lambergar (št. 6. Glej Koritkove nar. pesmi I. 133; II. 23. 30; III. 14). — Zv. II: Rojakom (Hej rojaki! opasujmo uma svitle meče itd.). Noč. Pušice. Detetu. Slovenija Njegovi cesarski visokosti, presvitlemu careviču Rudolfu, pervorojencu in prestolnemu nasledniku o Njegovem rojstvu 21. avgusta (Kviško sinovi, na bregih posavskih vid. Priloga Glasn. št. 5). Vganjka. Podgorskemu. Čas. Narodne drobtinice (str. 172). Uzrok žalovanja (173). Kakor Prešern — je tudi Cegnar zložil pušico (str. 44):

S e b i.

Čemu ti poješ, Ločan! če te je navdihnila smojka?
Vode bo v pesmi dovôlj, šlo bo v pomije ime

L. 1858 jel je Fr. Levstik po Novicah nekako mogočno grajati „Napake slovenskega pisanja“, češ, kritike nam je treba — kritike! Tudi Cegnar se oglasi v dopisu iz Pazina o narodnih pesnih serbskih po zbirki Vukovi, o potrebi prave kritike v slovstvu slovenskem, pohvalivši v tem oziru Levstika (Glasnik II. 20); v drugem dopisu priporoča pregovore, posebne priimke, imena hišč, gozdov, travnikov, njiv, basnoslovske in druge pripovedke, ki naj bi se nabirale in priobčevale (str. 73). Levstiku v nekterih stvaréh oporéka Hicinger v sestavku „Nekoliko kritike“, kar dr. J. Bleiweis podpre tudi s svojimi opazkami (Novic. 290). Nato spiše Cegnar razpravo: Je-li nam treba kritike ali ne? v Glasniku (str. 135—9), češ: Med tistimi, ki so se z Levstikom

vred za kritiko poganjali, sem — če se ne motim — najpervi kramljaj. Spodobí se mi toraj, da se pogovorim z Novicami, ki so nas zastran kritike nekako strastno zavernile, s prijazno in ne z mogočno besedo, ker dozdeva se mi, da gre za važno reč itd. — „Odgovor“ na Cegnarjev spis je dal dr. Bleiweis v Novicah (str. 356—7), da overžemo krive zasege in branimo sebi svoje (kar veljá tudi vredniku Neven-a), in Hicinger „Še nekoliko kritike“ (str. 364—5). Prav dobro pa jo je zadel Cegnar v pušici:

K r i t i k a r.

„Kert je, naravnost poveim, ki s kritiko rije
po slovstvu“;
„Červe preganja tedaj, slovstveni travnik
gnoji“.

„Hvala za poslane reči, lepa hvala pa tudi za dovoljenje, da nam ne bo treba tiskati Vašega odgovora g. noviškemu vredniku in g. Hicingerju“ itd., kaže Janežič Cegnarju v Glasniku l. 1859 str. 20. V tem tečaju se nahajajo: Vganjka. Kiošica (Predmet je vzet iz časopisa Triester-Zeitung, ki je priobčil pričujočo zgodbo v letu 1854 pod naslovom: „Zwei Sultans-Witwen“. III. št. 3). Luni. Jurček (Povést str. 93). Ošabnežu. — Koliščina in stepe. Spisal Mihal Grabowsky v polščini, poslovenil Fr. Cegnar. Zgodovinska povest, v kateri se živo in verno slika Ukraina s svojimi stepami in zgodovinskimi spominki. Koliščina, po malorusko koliščizna ali kolijewščizna, imenovala se je poslednja vstaja Ukrajnska l. 1768. Ime to je postalo iz besede koliti, malorusko koloty t. j. na kol nabadati, moriti (IV. str. 1—137). Vid. Narodne Biblioteke X. snopič. Novomesto 1884. 16. 96. Nat. in zal. J. Krajec. — Popotovanje iz Pazina v Terst (Glasn. IV. str. 74). Duhovnik Smirnijan

(Snov je vzeta iz povesti, katero smo omenili pri pesmi Kiošica. Str. 97—99). Veselje in žalost. Sonet (Ko strè mornarju vihre moč kormilo str. 161). — Vodnikov Spomenik. Slovesna pesem Val. Vodniku (Temna noč ležala je na bregu Save str. 79). — Novice: Povabilo. Namenjen sem nekoliko pesem med svet poslati. Vabim tedaj častite domorodce in mile domorodke k obilni naročbi... Ker nisem dnaren mož, ne morem izdati knjige v zgubo; tiskala se bo toraj le tedaj, ako se oglasi toliko naročnikov, da se poplačajo tiskarni stroški... Upam, da je zapopadek zbranih pesem v moralnem oziru čist pred svetom in Bogom. France Cegnar, c. k. višji telegrafist (str. 395). Različne misli: Telo. Življenje. Serce itd. (str. 412).

Glasnik l. 1850. V: Nuna in tica. Iz Tersta v Ljubljano. I. Pismo (str. 46—49). II. Pismo (str. 73—76) svaku France Česnarjev, kjer je verz latinskega pevca: Tempora mutantur et nos mutamur in illis — poslovenil: Čas kolesa verti in orje nam brazde po čelu. — Sonetje (I. Prijetno vbrani se glasé zvonovi. II. Zgodí se časi, da drevó pobeli. III. Skoz Kras železne kola so derdrate str. 65. IV. Ko solnce bi ne peklo iz višine. V. Prosterla noč je temne svoje krila str. 161). — Zv. VI: Na mostu. Sonetje (I. Ko mila pomlad po naravi dije. II. Vetrovi so ledeni pribučali. III. Ko prime pereč ogenj se drevesa str. 65. 66). Hrepenenje (str. 97). Odlomek iz Schillerjeve igre „Marija Stuart“ za poskušnjo (str. 178—181), poslovenil Franc Cegnar. — Novice: Kosec (str. 28). Različne misli: Oko — Obup (str. 94). Krajna svetlemu knezu in škofu gospodu gospodu Jerneju Vidmarju, doktorju sv. pisma itd. o nastopu prestola škofije ljubljanske 1. julija 1860 (Dans lice se žari, oko veselí itd. str. 209 cf. str. 216).

I. Pesmi. Zložil France Cegnar. V Celovcu 1860. 16. 164. Nat. J. Leon. „Obsegajo na 10 polah 95 pesem, izmed kterih jih je 55 izvirnih, ostale so pa pre-

stave iz jezikov slovanskih (ilir., serb., česk., rusk.) in iz nemškega... Mnogo izmed njih so pravi biserji slovenskega pesništva. Sploh so velike pesniške lepote in toliko čiste in čedne, da jih bodo brez spodtike brali mladi in stari, duhovni in neduhovni. Večina pesem, ki so tù v venec povite, je bila že natisnjena po raznih časnikih; pa vendar ni med njimi skorej nobene, da bi ne bila na novo popiljena in popravljena. Prepričani smo si, da se bo čedna zbirka prikupila vsakemu bralcu po znotranji in zunanji obliki“ itd. (Glasnik str. 159. Novic. str. 165).

2. Marija Stuart. Tragedija v 5 djanjih. Spisal Friderik Schiller. Poslovenil France Cegnar. Natisnil J. Leon v Celovcu 1861. 16. 223. Vid. Cvetje iz domačih in tujih logov. Izdaja Anton Janežič. Pervi zvezek. Priklada Glasniku VII.

3. Viljem Tell. Spisal Miroslav Schiller. Poslovenil France Cegnar. V Celovcu 1862. 16. 208. Nat. J. Leon. Cvetje I. Šestka I. Vezek. — Natisek II. kot beletristična priloga Edinosti v Trstu 1886. 8. 186. Tisk. V. Dolenc.

4. Babica. Obrazi iz življenja na kmetih. Spisala po česki Božena Nemcova (r. 1820 na Dunaju, u. 1862). Poslovenil France Cegnar. V Celovcu 1862. 16. 300. Nat. J. Leon. Cvetje I. Šestka 3. Vezek. — Narodne Biblioteke snopič XIII—XVI. Novomesto 1884. 16. 413. Nat. in zal. J. Krajec.

Glasnik l. 1861 kaže: Materno okó (Kak si lesketála, o zvezda nebeška! str. 77). Sonet (Mornár na ladji pisani ozira str. 85). Sonet (Oblekla zemlja krilo je zeleno str. 110). Telov samogovor (za poskušnjo str. 131). — V Novicah str. 386: Parlamentarni jezik. „Začeli so se pomenki o slovenskem parlamentarnem jeziku. Moja misel o tem je ta, da med književnim in parlamentarnim jezikom ne sme biti nobene razlike. Slovan se mora tega pravila še terdneje držati, nego drugi narodi, ker se njegova pisava z govorom

najbolj ujema. Vsaka čerka naj se vselej izreka tako, kakor se piše, tedaj tudi čerka *l*. Parlamentarni jezik mora se nanašati na književnega, ta je njegova edina in trdna podlaga. Da dobimo dober parlamentarni jezik, je edina potreba, da se književnega jezika dobro naučimo in da ga marljivo rabimo v vsakdanjem življenji. Vse drugo pride samo od sebe. Cegnar. — V Novicah l. 1862 je stavil „Prašanje“ o predlogih: proti, na, zoper, preko in preki (prek), katerim naši jezikoslovci pomena še niso dosti natanko določili. Kar sem pozvedel o njihovej razliki, naj tu povem, da se oglase tudi drugi, ki več in bolje o tem vedó itd. (str. 140). — Svět, kako bi se našemu slovstvu pomagalo (str. 359): „Naj bi se vsi naši pisatelji in domoljubni rojaci spojili v literarno društvo. Pravila bi društvenino določila, dragovoljni darovi bi se hvaležno prejemali. Morebiti bi tudi ne bilo napak, vpisovati za dosmrtno ali častne ude, ali za utemeljitelje tiste rodoljube, ki plačajo enkrat za vselej določen znesek. Društvo bi iz nabrane društvenine razpisovalo darila za dobre izvirne dela, kupovalo dobre spise in izvrstne prestave. Društvo bi moralo izdajati samo res dobre dela. Zato naj bi volili pisatelji izmed samih sebe presojevalce. Naše slovstvo bi dobilo središče in trdno stalo, narodnost krepko podporo in brambo, omika bi med nami vspešno napredovala, tujščini se vrata zapirala. Rodoljubni in bistroumni možje! prevdarite moj nasvet in če ga potrdite, skusite, da ne ostane mrtev (cf. Slovenska Matica).“

Poziv. Poslovenil sem Valenštajnov tabor. Vabim torej k naročbi častite rojake. Ako me rodoljubi podpró, da ne bodem imel izgube, izdam kmalo potem vže skorej dovršeni deli: „Oba Píkolomina in Valenštajnova smrt“. Fr. Cegnar. (Glasnik 1863 str. 320. Novic. 350, 410).

5. Valenštajnov ostrog. Spisal Miroslav Šiler. Poslovenil i založil France Cegnar. Tisk Egerjev v Ljubljani. 1864.

16. str. 77. — Že zdavnej napovedani Valenštajnov tabor je unidan kot „Valenštajnov ostrog“ zagledal beli dan. Čeravno je lepa beseda tabor vdomačena čez in čez po vsem Slovenskem, vendar tudi ne prerekamo malo znanega ostroga; saj prav za prav tudi Frid. Schillerjev „Lager“ ni v tej igri v strogem pomenu „befestigter Ort“ itd. — Kar se tiče prevoda, lahko rečemo, da se vrstuje najboljšim prevodom, ki jih imamo v slovenskem jeziku. Kar se pa tiče v sedanji slovenski pisavi celó nenavadnih oblik, mislimo, da bojo še dolgo, in nekatere na veke samice ostale. Mnogo jih je, ki jih težko kdaj iz mrtvega jezika bodemo sklicali na dan. Ali še tudi iz družega velevažnega ozira smo zoper nekatere teh oblik, in to je, da nas oddaljujejo od sedanjega jugoslavenskega pisma namesti da se mu bližamo (Novic. str. 341). — „Pred seboj imamo željno pričakovani novi plod sloveče Cegnarjeve muze, namreč prevod klasične Šilerjeve igre „Wallenstein's Lager“, ki je pod naslovom „Valenštajnov ostrog“ pred nekaj dnevi zagledal beli dan. Že po svoji prestavi „Marije Stuartove“ in „Viljema Tella“ se je skazal g. Cegnar Slovencem preizversten tolkovavec Šilerjevih del; še bolj pa se je poslavil s pričujočim prevodom, ki nam s krepko, izbrano besedo in v blagoglasnih stikih, s toliko vernostjo in spretnostjo tolmači visoke misli nemškega klasika, da ga moremo po vsej pravici izbornó delo imenovati in bi skoraj rekli, da na nekterih mestih celó pervopis presega. V poterjilo naše izreke naj stoji tu nekaj verstic iz poslednjega nastopa itd. — Svojemu prevodu je privzel g. Cegnar nekaj oblik, ki doslej še niso rabile slovenski pisavi. O nekterih je res želeti, da nam s časom vsaj v viši pisavi oživé... druge kakor „ljudije, umetnostijo, početije, nej nam. ni ali nije, glag. dvojina ženskega spola na i itd.“ pa so take, da se bodo po naših mislih le težko prijele sedanjih Slovencev; popolnoma nerazumljiva nam je oblika „sedanjest, prihodnjest, izkranjest

itd.“;.. prenašlo in brez potrebe jeziku ne preminjajmo oblik...; vselej in povsod bodi naša prizadeva ta, da ostane naš jezik, kakor je bil doslej, tudi v prihodnje pravi ljudski jezik itd. (Glasnik str. 320—323). — Godilo se je pa Cegnarju, kakor vsakemu, ki svoje knjige prodaja! „Mnogo gospodov, ki so nabirali naročnike na „Valenštajnov ostrog“, nej še poslalo naročnine, toži v prošnji iz Trsta (Novic. 1865 str. 145). .. Opominjam svoje dolžnosti tudi

tiste rodoljube, ki so si pridržali nabrano naročnino za pesmi, katere sem izdal leta 1860. . . Ne morem zamolčati, da me je pridržana naročnina pripravila v hudo stisko, i da zaradi tega tudi ne morem izdati občanov i dovršenih del: „Oba Pikolomina i Valenštajnova smrt“, ako mi kaka rodoljubna duša ne pomore, ali ne kupi del, kateri rad prodam“ itd. — Priobčil pa je I. Dejanija 4. Prizor I. 1865 za poskušnjo v gimnazijskem izveštju Tržaškem.

Književnost.

Letna šolska poročila. (Dalje.)

12.) Letno poročilo štirirazredne deške, trirazredne dekliške ljudske in obrtne nadaljevalne šole v Kranji. Koncem leta je bilo 186 učencev in 127 učenk, skupaj 313 otrok. Učiteljstvo: Kuster Mihael (nadučitelj), Kukelj Anton (veroučitelj), Lavrenčič Ivan (veroučitelj), Pezdich Ivan, Laecheiner Edmund, Režek Jurij, Jugovic Franciska, Golf Klotilda, Rooss Marija. Obrtno-nadaljevalno šolo je obiskovalo 68 rokodelčev. —

13.) Letno poročilo štirirazredne deške ljudske in obrtno-nadaljevalne šole v Kamniku. Število učencev 223; za višji razred je sposobnih 118 (= 66%). Ponavljalno šolo je obiskovalo 12 učencev in za srednje šole se jih je oglasilo 10. Obrtno-nadaljevalno šolo je obiskovalo 82 rokodelčev. Učiteljstvo: Burnik Valentin (nadučitelj), Oblak Janez (veroučitelj), P. Romuald Jereb (veroučitelj), Tramté Ignacij, Štefančič Avgustin, Stiasny Ljudevit. —

14.) Letno poročilo trirazredne dekliške ljudske šole v Kamniku. Število učenk v vsakdanji šoli 195 in v ponavljalni šoli 48. Za prestop v višji oddelek je sposobnih 142 (= 73%). Učiteljstvo: Čenčič Jernej (nadučitelj), Muhovec Blaž (veroučitelj), Verné Francisek, Klančar Avgusta. —

15.) Letno poročilo trirazredne ljudske šole v Mengši. Na čelu poročila je lep zgodovinski spis »Sv. Notburga v Grobljah«. Število otrok: 288; za bližnji višji razred oziroma oddelek je sposobnih 219 (= 76%), nesposobnih 65 in neizprašani so ostali 4. Učiteljstvo: Sirc Peter (zač. voditelj), Zafetel Leopold (veroučitelj), Grkman Emilija. —

16.) Letno poročilo štirirazredne ljudske šole v Metliki. Število otrok v vsakdanji šoli 368 in v ponavljalnici 65. Nesposobnih za višji razred je 78 in neizprašanih 13. Učiteljstvo: Šest Andrej (nadučitelj), Avsec Francisek (veroučitelj), Zakrajšek Ivan (veroučitelj), Gregorač Francisek,

Križnar Josip, Parma Matilda, Zupančič Vita. V zvezi s to šolo je tudi obrtno-nadaljevalna šola z 59 rokodelčiči. Poučevala sta na tej šoli gg. Šest Andrej in Križnar Josip. —

17.) Jahresbericht der Privat-Lehr- u. Erziehungsanstalt für Knaben des Dr. Josef Waldherr in Laibach. Na čelu poročila je spis »Zur Reform des freisprachlichen Unterrichtes« od Greinecker-ja. Temu sledi učni načrt (Lehrplan) z vso stvarino, ki se poučuje v tem zavodu v 4 razredih in potem pa še poseben učni načrt za pripravljalni razred za trgovske in srednje šole (Vorbereitungs-Classe für Handels- und Mittel-Schulen). Na zavodu je poučevalo 19 učiteljev in profesorjev. Število gojencev 48. —

18.) Jahresbericht der k. k. Staats-Oberrealschule in Laibach. Na čelu poročila je prof. Levčev znanstven spis »Die Einfälle der Türken in Krain und Istrien«. Spis, kojega je »U. T.« že kratko omenil, je jako zanimiv in prinesemo še kasneje obširnejši posnetek. Na zavodu je bilo razven ravnatelja dr. R. Junowicza še 18 učnih močij. Učencev je bilo 91 + 83 + 81 + 41 + 22 + 17 + 21 = 355 in sicer po maternem jeziku 162 Slovencev in 170 Nemcev, ostali pa druge narodnosti. Za višji razred je bilo sposobnih 272, k ponavljalni preizkušnji pripuščenih pa 39. S tem zavodom združena obrtno-nadaljevalna šola je imela 277 učencev. —

19.) Jahresbericht des k. k. Obergymnasiums in Laibach. Na čelu poročila je prof. Hintner-jev znanstven spis »Der Pflichtenstreit der Agamemnonskinder in Sophokles Elektra und seine Lösung«. Poleg ravnatelja A. Senekoviča je poučevalo na zavodu še 24 učnih močij obligatne predmete in 7 učnih močij pa neobligatne predmete. Učencev je bilo koncem šolskega leta 528. Glede narodnosti je bilo 414 Slovencev in 106 Nemcev, ostali pa druge narodnosti. Za višji razred je sposobnih 383; ponavljalni izpit je dovoljen 92 učencem.